

Kvalitetschef
Linda Abrahamsson
0410-73 43 31
linda.abrahamsson@trelleborg.se

Utvecklingsarbete gällande elever i riskzon

Bakgrund

Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för ungdomars framtida möjligheter till vidare studier, yrkesval och etablering. Ungdomar som inte påbörjar, avbryter eller inte fullföljer sin gymnasieutbildning riskerar att hamna i en utsatt situation då de kan få svårigheter med att komma ut i arbetslivet. Samhällets insatser för att motivera och stödja ungdomar till utbildning är därför av stor vikt. Den 1 januari 2015 förtydligades kommunernas ansvar i skollagen avseende det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) för ungdomar som har fullgjort sin skolplikt men inte fyllt 20 år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning (29 kap. 9 § skollagen). Kommunerna fick i och med det ett lagstadgat krav på sig att se till att ungdomar som inte studerar eller arbetar erbjuds individuella åtgärder vilka i första hand motiverar den unga att påbörja eller återuppta en utbildning. Tanken med begreppet aktivitetsansvar är att det ska förtydliga att kommunen har ett ansvar för att ha en aktiv relation med de ungdomar som omfattas av bestämmelserna.

Tillämpliga bestämmelser och nationella rekommendationer.

20 kap. 9 § skollagen

En hemkommun ska löpande under året hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som har fullgjort sin skolplikt men inte fyllt 20 år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning (aktivitetsansvar).

Hemkommunen har inom ramen för ansvaret uppgiften att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska dokumentera sina insatser på lämpligt sätt. Syftet med dokumentationen är att kartlägga och skapa ett underlag för att utvärdera och analysera de insatser som erbjuds ungdomarna i målgruppen. Dokumentationen är av stor betydelse för att hemkommunen ska kunna säkerställa att arbetet med aktivitetsansvaret fungerar på ett ändamålsenligt sätt. Därav följer att såväl utvärderingar som analysen utifrån dessa utvärderingar behöver omfatta ansvarsområden samt samverka inom och mellan förvaltningar, ambitioner kontra resurser, för att på ett tydligt sätt identifiera och förklara varför exempelvis formulerade mål med verksamheten och syftet med enskilda insatser inte uppnås.

Kommunen ska föra ett register över de ungdomar som omfattas av ansvaret enligt första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den dokumentation och den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt andra och tredje styckena. Lag (2014:1002).

Skolverkets allmänna råd – Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar (SKOLFS 2015:62)

I Skolverkets allmänna råd beskrivs kommunernas löpande arbete med aktivitetsansvaret i fem steg:

1. Komma i kontakt med berörda ungdomar. *Hemkommunen bör:*

- se till att tillvägagångssätten för att komma i kontakt med ungdomar anpassas utifrån deras situation och behov.

2. Skaffa information om sysselsättning. *Hemkommunen bör:*

- se till att det finns förutsättningar och rutiner för berörd personal att löpande under året identifiera och hålla sig informerad om hur de ungdomar som tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret är sysselsatta, samt
- se till att det finns ändamålsenliga rutiner för att ta emot information när en elev börjar eller slutar vid, eller utan giltigt skäl är frånvarande i betydande utsträckning från, en gymnasieskola eller gymnasiesärskola med en annan huvudman.

3. Registrera information. *Hemkommunen bör:*

- ha rutiner för att inhämta uppgifter om och föra register över de ungdomar som tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret, samt
- ha rutiner för att lämna uppgifter till Skolverket för uppföljning och utvärdering av hur kommunen uppfyller sina skyldigheter i fråga om de ungdomar som tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret (se vidare Bilaga 1).

Huvudmannen för utbildningen bör:

- se till att det finns ändamålsenliga rutiner för att informera hemkommunen när en elev börjar eller slutar vid, eller utan giltigt skäl är frånvarande i betydande utsträckning från, en gymnasieskola eller gymnasiesärskola.

4. Erbjud lämpliga åtgärder. *Hemkommunen bör:*

- se till att det finns förutsättningar och förankrade rutiner för berörd personal att aktivt och löpande kunna erbjuda lämpliga individuella åtgärder till de ungdomar som tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret, samt
- se till att samverka med berörda myndigheter och andra aktörer för att samordna lämpliga individuella åtgärder.

5. Dokumentera. *Hemkommunen bör:*

- se till att det finns förutsättningar och rutiner så att berörd personal kan dokumentera insatser till ungdomar som tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret.

Målgrupp och kommunens arbete

Målgruppen för KAA är ungdomar i hemkommunen som har fullgjort sin skolplikt men inte fyllt 20 år och inte genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. Förarbetena hänvisar till att det är hemkommunens skyldighet att erbjuda ungdomar utbildning fram till det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

Kommunens aktivitetsansvar inträder om ungdomen är folkbokförd i kommunen, inte längre är skolpliktig och inte har fyllt 20 år. Vidare ska ungdomen inte genomföra utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning. Genomför ungdomen utbildning på ett introduktionsprogram omfattas hen av KAA.

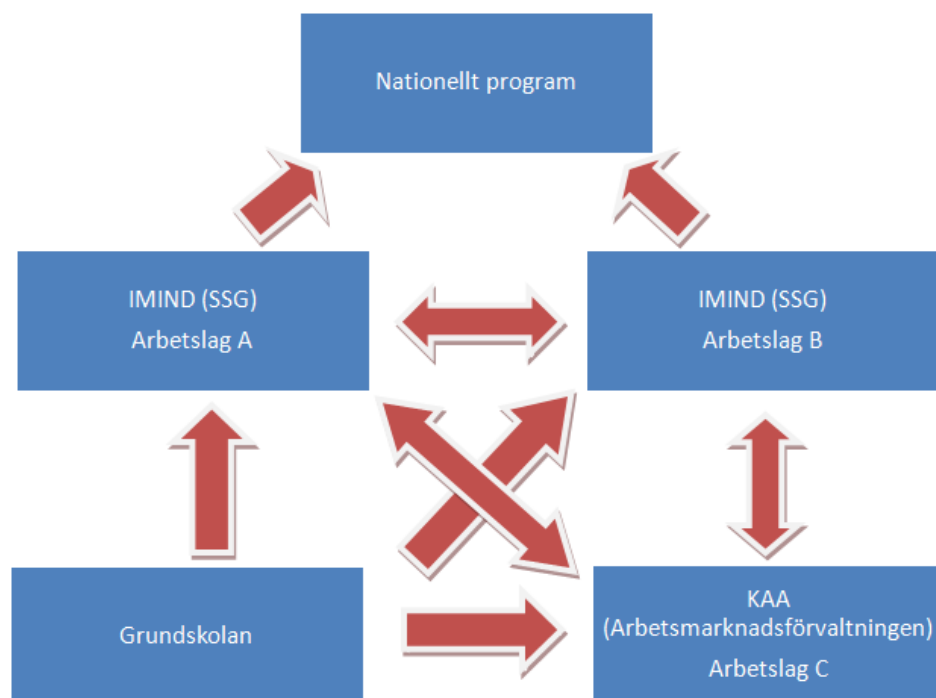
Ungdomar kan avbryta sin utbildning vid gymnasieskolan löpande under läsåret, därmed behöver också arbetet genomföras aktivt och fortlöpa under hela året. Arbetet innebär att kommunen ska samla information, kontakta ungdomar, kartlägga ungdomars mål, behov, erbjuda insatser och genomföra dem under hela året. De åtgärder och det stöd som ges ska enligt bestämmelserna vara individuellt anpassat. Kommunen kan inte enbart skicka allmänt hållen information till de aktuella ungdomarna. Däremot är det upp till kommunen att själva bestämma hur en kontakt ska tas med en ungdom som omfattas av KAA.

Nuläge

I Trelleborgs kommun är det arbetsmarknadsförvaltningen som har det övergripande ansvaret för KAA. I praktiken arbetar även bildningsförvaltningen med frågan då det rör ungdomar som inte genomför, eller har fullföljt utbildning på nationella gymnasieprogram. KAA syftar till att i första hand motivera ungdomar att fullfölja gymnasieutbildning.

Inom kommunen är KAA organiserat genom tre olika arbetslag. Två arbetslag är organiserade på Söderslättsgymnasiet och ett under arbetsmarknadsförvaltningen. Genom de vägarna har en ungdom som ingår i KAA möjlighet att i förlängningen komma in på ett nationellt gymnasieprogram som det ser ut i dagsläget.

Bild över hur processerna i Trelleborgs kommun fungerar avseende KAA:

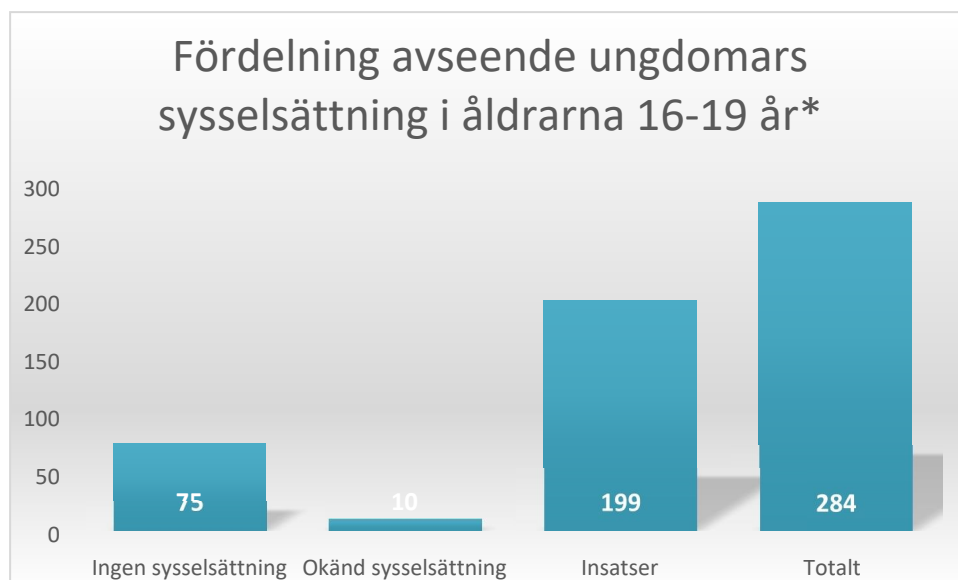
Samtliga tre processer har som mål att ungdomen i första hand ska fullfölja utbildning inom ett nationellt program.

För att skapa en god kvalitet och effektivitet i organisationen och i arbetet kring KAA, är det viktigt att arbetet bedrivs strukturerat och mot tydliga mål som kan utvärderas. Det är viktigt med en tydlig ansvarsfördelning samt att det finns resurser avsatt för arbetet.

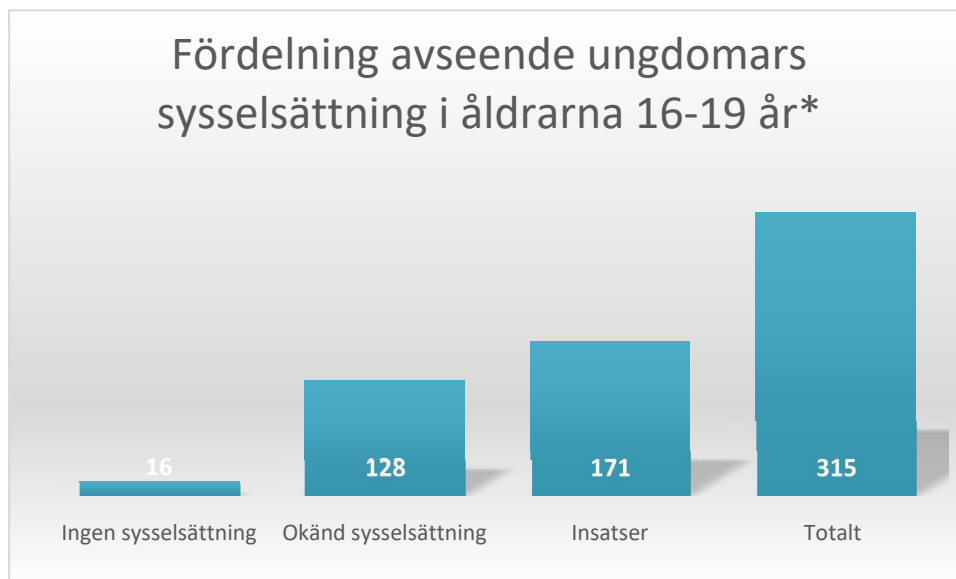
Elever som redan avbrutit sina studier eller befinner sig i riskzon för studieavbrott befinner sig ofta i komplexa situationer och behöver i flera fall stöd från flera olika professioner och instanser i samhället. För den enskilde individen kan detta innebära att kontaktytorna upplevs svåra att överblicka och det kan kännas oklart med vem, hur och varför olika kontakter ska tas. Det är därför av stor betydelse att kommunen tillser att elevens stödbehov under studietiden, liksom ungdomens väg in till att återuppta studier, är tydlig och innebär begränsade kontaktytor. Vilket är viktigt för att skapa en tydlighet genom att underlätta för information och helhetsperspektiv, som i sig är en förutsättning för att erbjuda adekvat stöd, samtidigt som risken för att ungdomar "faller mellan stolarna" förebyggs. Samverkan kring eleven behöver alltså vara omfattande, både internt och externt, men den behöver i högre grad ske mellan de samverkande instanserna, istället för att bygga på ungdomens egen motivation och förmåga att ta de kontakter som behövs för att fullfölja eller återuppta sina studier och nå sitt framtida mål.

Enligt Skolinspektionens granskning av det kommunala aktivitetsansvaret genomförd 2016, framgår att det är av vikt att organisationen kring KAA är tydlig och effektiv. En organisation som innebär *en* väg in till i första hand vidare studier inom ett nationellt gymnasieprogram underlättar kommunens ansvarstagande och skapar större förutsättningar att fånga upp, kartlägga och tillgodose varje ungdoms individuella behov.

Totalt var 1797 ungdomar mellan 16-19 år folkbokförda i Trelleborgs kommun 2016. I dagsläget omfattas 315 av dessa ungdomar KAA. Av dessa är det 16 ungdomar som inte har någon sysselsättning samt 128 ungdomar vars sysselsättning är okänd. Dessa utgör tillsammans 46 procent av de ungdomar som ingår i KAA.

*Avser perioden januari-juni 2015. Källa Trelleborgs kommun.

*Avser 2016. Källa Trelleborgs kommun.

Framgång med Plug In

År 2015 godkändes introduktionsprogrammets ansökan till Plug In, ett projekt genom Sveriges kommuner och landsting (SKL), och erhöll projektmedel från europeiska socialfonden ESF. Plug In är en skolsatsning som arbetar metodutvecklande för att motverka skolavbrott, motivera till återupptagande av studier och till att få fler elever att bli behöriga till nationella gymnasieprogram.

Skolor och andra verksamheter som deltagit i projektet har förbättrat sina förutsättningar för elever att slutföra eller återgå till gymnasiestudier. 75 procent av projektverksamheterna har i någon form förts in i den ordinarie verksamheten. I Trelleborgs kommun bidrog bildningsförvaltningens arbete med Plug In till att genomströmningen av elever, som blev behöriga och antagna till ett nationellt gymnasieprogram, ökade från 7 procent läsåret 13/14 till 22 procent läsåret 15/16. Ingen elev som var en del av Plug In avbröt sina studier.

Bildningsförvaltningen ser ett behov av och vill vidareutveckla arbetet med Plug In. Genom Plug In har det förebyggande och främjande arbetet utvecklats. Arbetet som bedrivits inom ramen för Plug In har bidragit till och resulterat i att en avsevärt högre andel ungdomar vidmakthållit och återupptagit sina studier. Bildningsförvaltningen avser implementera detta arbete i den ordinarie verksamheten och tillse att det omfattar fler ungdomar inom målgruppen, men har även för avsikt att det ska omfatta grundskolan. En förutsättning för att fånga upp elever i riskzon för studieavbrott och kunna sätta in insatser i ett ännu tidigare skede.

Framtid

Bildningsförvaltningen ser utifrån ovan redovisad statistik och utifrån det goda resultat som uppnåtts med Plug In, att det finns en utvecklingspotential och ett behov av att utveckla arbetet med ungdomar i riskzon och KAA. I dagsläget är 46 procent av de ungdomar som tillhör målgruppen inom Trelleborgs kommun i avsaknad av etablerad kontakt med hemkommunen utifrån KAA, eller utan sysselsättning. Barn, elever och ungdomar är en oerhörd resurs för samhällsutvecklingen, men det krävs att unga får ta plats, inspireras, ges rätt förutsättningar och adekvat stöd för att nå sina mål i livet. Ej genomförd gymnasieutbildning ökar riskerna för utanförskap och ohälsa väsentligt. Vägen till etablering kan bli lång och mödosam, framför allt för den unge, men också för samhället.

Bildningsförvaltningen ser att förvaltningen kan göra ett än bättre arbete när det gäller ungdomar i riskzon. En förutsättning för detta är att bildningsförvaltningen får mandat att vidareutveckla och följa upp arbetet med ungdomar i riskzon samt mandat att utforma *en väg in* till i första hand vidare studier inom nationellt gymnasieprogram för ungdomar som omfattas av KAA. Utgångspunkten blir det framgångsrika arbete som bedrivits genom Plug In, när det gäller att etablera kontakt med målgruppen, att få ungdomar att fullfölja eller återuppta sina studier. Ett övergripande ansvar, med de berörda ungdomarna i centrum och med utbildning som främsta prioritet, möjliggör för bildningsförvaltningen att kartlägga och analysera faktorer som bidrar till att ungdomarna hamnar i riskzon. Ett underlag utifrån vilket bildningsförvaltningen sedan kan utarbeta strategier att implementera i verksamheterna, i syfte att i än högre grad förebygga att barn, elever och ungdomar hamnar i riskzon eller i värsta fall i utanförskap.

Arbetet kommer att kräva en nära samverkan mellan bildningsförvaltningen, arbetsmarknadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och socialförvaltningen. En övergripande målbild och plan för hur arbetet ska bedrivas och följas upp behöver således arbetas fram i samverkan med berörda förvaltningar, men föreslås ske under ledning av bildningsförvaltningen. I första hand syftar KAA, enligt gällande lagstiftning, till att motivera ungdomar att fullfölja en gymnasieutbildning. Genom Plug In, har bildningsförvaltningen identifierat behov av nya samverkansformer och behov av en förändrad och tydligare organisation. Bildningsförvaltningen har även utarbetat framgångsrika arbetssätt för att etablera kontakt med ungdomar som befinner sig i riskzon, vilket i sig är en förutsättning för att kunna erbjuda individuella insatser och individanpassat stöd.

Kortsiktiga mål

- Arbetet med ungdomar i riskzon och ungdomar som omfattas av KAA ska förtydligas och risken för att ungdomar "faller mellan stolarna" ska förebyggas genom att skapa *en väg in*.
- Ansvaret för samverkan och etablering av nödvändiga kontaktytor ska vila på berörda förvaltningar/aktörer
- Fler ska återuppta eller påbörja studier från kommunala aktivitetsansvaret.
- Ökad genomströmning av elever på delar av introduktionsprogrammen.
- Motverka avhopp och främja skolanknytningen.
- Stärkta förutsättningar för att klara av skolan.
- Ge ungdomar inom målgruppen en känsla av sammanhang.

Långsiktiga mål

- Ökad genomströmning av elever på de nationella programmen.
- Ökad anställningsbarhet.
- Minska utanförskapet i Trelleborgs kommun.
- Ökade skatteintäkter.

Enligt Skolinspektionens granskning av KAA som genomfördes 2016, stannar frågan om och arbetet med KAA alltför ofta inom den förvaltning som hanterar aktivitetsansvaret. En nära samverkan är central sett ur flera perspektiv. Dels är samverkan mellan förvaltningar och aktörer ett viktigt instrument för att säkerställa att alla de ungdomar som ingår i målgruppen fångas in i kommunens arbete med aktivitetsansvaret. Det handlar till exempel om att de inom kommunen som arbetar med aktivitetsansvaret har tillgång till information kring ungdomar som hoppat av eller inte påbörjat gymnasieutbildning. En annan aspekt är att den kompetens

som finns inom kommunen inte tas tillvara för att göra kartläggningar av den unges individuella behov och för att hitta rätt insatser som svarar mot behoven. För detta krävs samverkan mellan de olika kompetenser som finns i den kommunala organisationen. Skolinspektionens granskning poängterar vidare vikten av att olika roller och professioner inom organisationen har kännedom om varandras arbete och har en gemensam målbild för arbetet med aktivitetsansvaret.

Förslag till beslut

Med utgångspunkt i att statistiken visar att 46 procent av de ungdomar som år 2016 omfattades av KAA hade okänd eller ingen sysselsättning, är det angeläget att kommunens arbete med målgruppen utvecklas.

I enlighet med utbildningsförvaltningens utredning med tillhörande förslag, samt det förtydligande i skollagen som tillämpas från och med den 1 januari 2015 om kommunens aktivitets- och uppföljningsansvar för unga i åldern 16-20 år, föreslår utbildningsförvaltningen utbildningsnämnden besluta

att föreslå kommunfullmäktige att följande avsnitt framöver ska ingå i utbildningsnämndens reglemente:

- Kommunens informations- och uppföljningsansvar för unga i åldern 16-20 år

Skickas till

Kommunstyrelsen

Arbetsmarknadsnämnden

Socialnämnden

Kulturnämnden

Fritidsnämnden